

S cenným nábytkem k restaurátorovi

Staré předměty mají své nezaměnitelné kouzlo, nesou v sobě ducha doby, ve které vznikly, ukazují umění a šikovnost starých řemeslníků. Bylo by proto škoda, nedat jim šanci na další existenci. Jak si ale poradit s jejich opravou? Pokusit se o ni sami, nebo ji svěřit restaurátorovi?

Majitel David Fiala (vpravo) s restaurátorem Lukášem Rosivácem na sloupkových hodinách

Zrestaurovaná malovaná selská skříň

Možná také máte doma nějaký ten kousek dnes již historického nábytku po babičce či prababičce. Dlouholetým používáním utrpěl různé šrámy – odloupl se kus dýhy, ztratila část kování, objevily se praskliny, zašel původní lesk. Nebo jste objevili na půdě či v nedávno zakoupené chalupě starý, desetiletý nepoužívaný a notně poničený nábytek, jehož zbytky maleb, řezeb či intarzií prozrazují, že to kdysi musely být parádní kousky?

Pro radu, co s historicky cenným nábytkem, jsme si zašli do Restaurátorského ateliéru Fiala na Praze 4, kde se specializují na obnovu především měšťanského a šlechtického stylového uměleckého nábytku z 19. století a starší, ale neodmítnou ani renovaci nábytku ze začátku 20. století nebo nábytku selského. Restaurují i obrazy, pokojové hodiny, lustry a další bytové doplňky. „Opravit lze všechno, sebehůře poničenému nábytku můžeme vrátit původní podobu, jakou měl kdysi,“ říká majitel ateliéru David Fiala.

Stáří nábytku napoví

Nás zajímalo, co svěřit do rukou odborníků a s čím si může šikovný laik poradit sám. Z tohoto pohledu můžeme nábytek rozdělit do dvou skupin. Ten, který byl

vyroben zhruba do 30. let 20. století, vytvářeli truhláři, řezbáři a další umělci vlastně každý kus jako originál. Byl buď z masivního tvrdého dřeva nebo z měkkého dřeva, které bylo dýhováno dýhou z ušlechtilých dřevin. Konstruktivní spoje byly dřevěné, jako lepidlo sloužil kostní klíč, na povrchovou úpravu šelaková politura. Nábytek byl zdoben řezbami, zlacením, intarziemi (vkládané kousky dýhy z odlišných druhů dřevin vytvářejí různé vzory nebo obrazy). Při jeho restaurování i drobných opravách se používají stejné pracovní postupy a materiály jako při jeho výrobě. Je-li potřeba zničenou část doplnit, tak stejně starým dřevem. Proto takový nábytek patří pouze do rukou zkušených odborníků, kteří ovládají patřičné postupy a umějí pracovat s původními materiály. Laik by totiž mohl neobdobným zásahem nábytku spíš uškodit a porušit jeho autenticitu.

Do druhé skupiny se řadí novější nábytek, který už byl vyráběn strojově, měl většinou i jednodušší konstrukci. Začaly se využívat i méně kvalitní materiály, místo pracovního nanášení šelaku se objevily liholaky. Na tomto nábytku, pokud se nejedná zrovna o dílo známého designéra, se může pokusit o opravu

i šikovný amatér. Pokud se moc nepovede, nebude to taková škoda.

Odborníci poradí

Ne vždy na první pohled poznáme, do které skupiny náš sekretář nebo stůl patří. Bujný barokní tvar, bohaté řezby nebo intarzie hovoří celkem jasně – je to práce pro odborníka. Pokud si nejsme jisti, obrátíme se na nějaký restaurátorský ateliér. Lidé se někdy zdráhají jít za restaurátory, mají obavu z příliš vysokých cen. „Ale my máme například hodinové ceny stejně jako běžní řemeslníci,“ řekl nám David Fiala, „záleží pak jen na pracnosti opravy. Čas potřebný na renovaci starožitného kusu bude samozřejmě delší než u obyčejné skříně – například šelaková politura se nanáší v deseti vrstvách, aby vytvořila požadovaný vysoký lesk.“

Náš ateliér nabízí proto zákazníkům nezávaznou a bezplatnou konzultaci. Pokud se jedná o větší množství předmětů nebo o celý objekt s původním zařízením – jsme schopni nabídnout kompletní renovaci a restaurátorské práce – přijedu se podívat, zjistím, co by bylo potřeba všechno udělat i co očekává zákazník, a navrhnou mu různé varianty řešení. Podle toho se zákazník rozhodne. Někdo

Nábytek, hodiny
a obrazy čekají na
svě znovuzrození

požaduje předměty kompletně zrestaurovat a uvést do stavu, jako byly nové, jiný chce jen zařizovat současný stav a stopy stárnutí i částečné poškození ponechat. Například někdy se praskliny jen vyplní tmelem a zůstanou viditelné – vypovídají tak o stáří a používání nábytku," vysvětluje majitel ateliéru David Fiala.

A pokud máme jen jednu starou komodu a navíc nejsme z Prahy? Potom je nejlepší předmět ze všech stran včetně detailů poškození vyfotografovat a zaslat do ateliéru. Odborníci vám pak nabídnou možná řešení. Pokud byste se chtěli do drobnějších oprav přece jen pustit sami, ani tehdy se k vám neotočí zády. Poradí vám, jak postupovat, jaké materiály použít.

Restaurování krok za krokem

Sami jsme se se zvědavostí podívali restaurátorům „pod ruku“. Vedle několika uměleckých restaurátorů tu pracuje pozlácovač a čalouník, na některých opravách spolupracuje ateliér i s hodinářem, pasířskou dílnou a dalšími uměleckými profesemi.

A jak oprava nábytku probíhá? To nám vysvětlil David Fiala: „Většinou rozebereme všechny konstrukční spoje, hlavně u sedacího nábytku, protože klíž se v nich časem uvolňuje. Někdy narazíme na dřívější opravy – pokud byly udělány dobře, ponecháme je, pokud byly nekvalitní, přenděláme. Největším oříškem pro nás je mít na opravu starého nábytku vhodný starý materiál. Naštěstí máme už nasbírané zásoby – ze starého nábytku, z původních truhlářských dílen. Na opravu dvě stě let staré komody nemůžeme použít nový materiál, i kdyby vysychal řadu let. Potřebujeme dvě stě let staré dřevo.

Pokud je třeba, ošetříme rozebraný nábytek proti dřevokaznému hmyzu. Po opravě jednotlivých částí je opět sklízíme dohromady. U dýhovaného nábytku je většinou potřeba opravit dýhu. Uvolněnou znovu přilepíme, zdeformovanou odstraníme, vyrovnáme a vlepíme zpět, poškozenou nahradíme novou. Podobně se opraví i intarzie. Na nábytek se pak nanesou šelaková politura. Nakonec se vrátí na své místo zrenovované kování, chybějící se nahradí nově vyrobeným.

Trochu jiná je oprava selského nábytku. Ten byl z měkkého dřeva, jednodušší konstrukce. Povrch se ponechával v přírodní podobě a napouštěl včelím voskem – po vykartáčování získal hedvábně polomatný vzhled, nebo byl malovaný barevnými hlinkami, které se také fixovaly včelím voskem," dozvídáme se.

Stejně důkladně se postupuje u sedacího nábytku. Po renovaci kostry přijde na řadu čalounění: vymění se prasklá péra, ostatní se natáhnou a znovu vyvážou. Proveďte se nový výplet z popruhů, vyčistí se žíně, čalounění se vytvaruje pomocí prošití a další vrstvy výplně. Nakonec se zvolí vhodná potahová látka. Na výběr jich je dvě stě druhů – od baroka přes biedermeier až po art deco.

Pokud chcete různý zrestaurovaný nábytek vidět na vlastní oči, můžete navštívit třeba právě prodejnu Restaurátorského ateliéru Fiala v Praze-Braníku.

Několik rad

Možná se budete divit, ale v případě péče o historický nábytek méně je více, jak nám prozradili v ateliéru Fiala. Na starý nábytek nepoužíváme žádné leštěnky, ty jeho povrch ničí. Na šelakovou polituru působí zhoubně horko, voda a alkohol (šelak změkne, popraská a stane se mléčně matným). Na občasnou údržbu používáme pouze Pronto mléko.

Selský malovaný nábytek otíráme jen suchým hadříkem, jen v nejnnutnějších případech vlhkým. Selský přírodní nábytek ošetřujeme maximálně včelím voskem.

Iva Tvrzová

BAROKNÍ INTARZOVANÁ KOMODA 1

Poškozenému kusu nábytku vrátili restaurátoři z ateliéru Fiala původní vzhled a lesk.

1 Na komodě chyběla na několika místech tzv. švartna (je silnější než dýha), nebyl původní jeden díl kování, povrch měl další drobná poškození

2 Při restaurování byla doplněna chybějící švartna, podlepeny intarzie, opraveny pojezdy zásuvek a zámky

3 Komoda má novou šelakovou polituru, bylo doplněno chybějící kování

SOFA

Sedací nábytek – sofa ve stylu vídeňského baroka – potřebovalo opravit dřevěnou kostru, ale především kompletní nové čalounění.

1 Dřevěná konstrukce sofa po odstranění pontičeného čalounění

2 Opravená kostra byla opatřena šelakem, bylo nově uděláno čalounění

3 Sofa s novým potahem zazáří v interiéru

1 Nanášení šelaku tak zvanou polnou na opravené křeslo. Polna je bavlněný „pucvol“ (cupanina) zabalený do několika vrstev lněného plátna. Šelak se nakape na pucvol, zabalí, povrch polny se potřeparafinovým olejem, aby dobře klouzal. Dřevo se postupně přelešťuje do vysokého lesku (až deset vrstev). Parafinový olej vystoupí na povrch a suchým hadříkem se setře

2 Tak vypadá nově provedené čalounění: vespod výplet z popruhů, pak pružiny vyvázané provázkem do správné výšky. Na nich vrstva koňských žíní, prošitá s jutou. Vrstva bavlněné cupaniny pod černým plátnem tvaruje a vyrovnává povrch sedáku. Navrch už přijde jen potahová látka

3 Bohatě intarzovaná dvířka nábytku. Část intarzie se uvolnila. Po očištění bude znovu vlepena na své místo. Na listích je dokresleno žilkování. To dosud chybí na třech nových listích (v horní polovině). Jsou také patrné spáry mezi nalepenými proužky dýhy

4 Restaurátor přilepuje uvolněnou dýhu na intarzovaném nábytku

Šelak je přírodní lak, používaný až do 30. let 20. století na povrchovou úpravu nábytku. Jsou to výkaly brouka lakového indického. Máčejí se v lihu, pak nechají usušit. Vzniklé šupinky se ředí v čistém lihu a vzniklý roztok se používá na polituru.

RESTAURÁTORSKÝ *Atelier* FIALA

Školní 1 (roh Branická ul.)
140 00 Praha 4
Tel. 244 463 091
mob. 602 385 998

nábytek - obrazy - hodiny
www.atelier-fiala.cz

E-mail: info@atelier-fiala.cz